

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Quæstionum Canoniarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum I. Decretalium, Per quadraginta, & tres Titulos distributum, in
quo agitur De Constitutionibus, Seu Legibus universim ...

Krimer, Ferdinand

Augustæ Vindelicorum, 1706

Articulus XVI. De cessatione legis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73031)

Gail. l. 2. observ. 1. n. 17. Limitari debet 2. si confirmationi accidentali adjecta sit *clausula irritans*, decernendò irritum, & inane, si aliquod contra factum fuerit, c. *dilecto*, de *præbend. junct. gloss. V. hujusmodi præbenda*.

1026. Quæstio est. 2. an statutum inferiorum à Superiore confirmatum confirmatione essentiali, à statuentibus possit tolli, & revocari sine consensu Superioris? R. negativè; sic enim habet authoritatem Confirmantis Superioris, in cuius legum mutatione sine ipsius consensu nihil potest inferior ex *dict. alibi*: Sed hoc limitari debet. 1. ut procedat, si confirmatio essentialiter respiciat bonum publicum, non autem, si favorem statuentium. Limitari debet 2. ut non procedat, si per statutum taliter confirmatum redeatur ad jus commune pristinum. Nam hoc favorabile est, & ad illud redire facilè permittitur, quia sic eo ipso non revocatur sine authoritate Superioris; Pirhing *de Constitut. n. 130*.

1027. Quæstio est. 3. an hæ limitationes locum habeant, etiam in casu, quo statuentes statutum suum confirmârunt juramentò? R. si jurârunt, quòd nolint illud tollere, non habere locum; quia tollendò agerent contra juramentum; secus, si tantùm jurârunt, quòd velint illud observare; quia sic tollendo non agunt contra juramentum. Sed de hac materia ex professo agimus *lib. 2. tit. 30. de Confirmat. utili vel inutili*, quò me remitto.

ARTICULUS XVI.

De cessatione legis.

1028. **L**ex cessare potest vel in totum, vel in partem; *in totum* cessat, cum abrogatur, aut cessat ex toto ratio, propter quam condita est; *in partem*, cum ei in aliquo sub lege cateroquin comprehenso derogatur. Nam, quando quis in certis circumstantijs, quas prudenter iudicari potest, Legislatorem vel noluisse, vel justè non potuisse velle, ut etiam in ijs circumstantijs legi locus esset, liberatur ab obligatione legis, non cessat propriè lex; cum ponatur nunquam comprehendisse casum pro talibus circumstantijs; his præmissis:

§. I.

De cessatione legis per ejus abrogationem.

Abrögare legem, est eam, postquam vim habuit, in totum tollere, vel *præcisè*, seu purè, nimirum sine lege contraria, retractandò voluntatem, qua prius condita fuit; vel per legem illi contrariam. Ut autem hæ legum abrogatio rectè fiat, plura in considerationem venire possunt. Hinc quæstio est. 1. quis possit abrogare legem? R. quòd is, qui legem tulit, eandem possit mutare, vel irritandò, vel abrogandò, quando noxia, vel minùs utilis videtur. Idem dicendum venit de illius superiore, vel successore, c. *cum innotuit*, de *electione*, l. *qui in jus*, l. *aliud*, §. *fin.* & l. *nemo plus*, ff. *de regul. juris*.

Quoad alios autem Resp. quòd Prælati, Papà inferiores, non possint mutare Canones Conciliorum generalium, vel leges à summo Pontifice conditas, ex num. 512. & 525. & constat ex c. *cum inferior*, de *majorit. & obed.* & Clement. *Ne Romani*, de *elect.* Excipe, nisi ex urgenti causa præsumi possit, in casu particulari eis non esse locum; sed tunc intercedit potiùs exceptio, quàm abrogatio. Nec possunt abrogare leges à se conditas, si saltem in forma communi sint confirmatæ à Pontifice ex n. 1026. Et quamvis aliqui velint, quòd inferior habens potestatem condendi legem in suo territorio, possit in suo territorio purè abrogare legem Superioris, vel ei legem contrariam statuere; probabilius tamen est, nullum inferiorem id posse, nisi ab ipsomet Superiore ad id habeat potestatem; ita Suarez l. 6. *de legib. c. 26. à n. 9*. Nam, si id independentè à Superiore possit, jam non esset inferior eo, contra suppositum. V. dicta à n. 512. & 525. & seq.

Dices: Episcopus habet potestatem pro suo territorio dispensandi in lege Superioris; ergo etiam condendi legem contrariam, vel purè abrogandi. Ant. pat. quia talis potestas pertinet ad rectam, & suam gubernationem suæ diocesis; pater etiam conseq. Nam eadem potestas necessaria est, quoad vim abrogandi; cum sæpè lex universalis pro ditione particulari

lari quandoque minus utilis, interdum etiam noxia esse possit.

1032. Resp. negandò ant. quòd eam potestatem habeat *independenter à summo Pontifice*. Licet enim concedam tanquam probabilius, quòd Episcopi suam jurisdictionem habeant immediatè à Christo; id tamen habent solùm dependenter à consensu summi Pontificis, secundùm quòd illis oves sibi à Christo immediatè commissas, & per ordinem, ad quæ, eas subjicit, ut diximus *loco supra citato n. 512.*

1033. Deinde, non rectè ducitur paritas à potestate dispensandi ad potestatem abrogandi legè; tum quia hoc est plus, quàm illud; tum quia longè frequentius occurrunt circumstantiæ, quæ petunt dispensationem, quàm legis abrogationem; illa enim contingit communiter solùm in uno, vel paucis, qui pro aliquo casu solvuntur à lege communi; ista verò tolleret jus & legem communem in totum, & pro omnibus; & idèd in c. *quod super his, de majorit. & obed.* expressè dicitur: *nihil statuat, quod canonicis obsit institutis.*

1034. Et idèd propter hunc textum communiter tenent Doctores, quòd inferior non possit abrogare *leges canonicas* sine consensu Papæ; licet oppositum velint *quoad leges civiles*, tum propter rationem in n. 1031. ad quam respondimus; tum quia Princeps Sæcularis potestatem politicam ex plurium aliorum opinione accepit à republica, non autem immediatè à Deo, sicut Pontifex à Christo; præsertim, cùm de factò dentur plura statuta municipalia, juri civili contraria.

1035. Sed in utroque casu negandum est, propter dicta n. 1030. si enim inferior mutare, vel omninò tollere posset voluntatem, & legem Superioris, eo ipso non esset inferior. Nec obstat, quòd pro lege civili per inferiorem abroganda dicitur; dato enim, quòd Princeps Sæcularis à republica potestatem, seu jurisdictionem politicam acceperit (de quo V. dicta supra) non accepit tamen illam *populo subordinatam*. Sic enim populus maneret superior, & cogi à Principe non posset ad legis conditæ, quantumvis justæ, observantiam, quòd est contra debitam Principi subordinationem.

1036. Quòd adducitur de quibusdam statutis juri civili contrarijs, si procedat de his, *Tom. I.*

quæ non in mera consuetudine, sed statuto propriè dicto consistunt, & jus civile abrogant, hanc vim non habent, ex nuda voluntate inferioris, sed consensu, & approbatione superioris; cæteroquin enim irrita sunt ex n. 1030. nimirum ex defectu potestatis. Dixi, si sint statuta *contra jus civile*. Nam si sint juxta, vel præter jus, nihil probant in præsentì casu.

Unde statutum, quo cavetur, dominum teneri satisfacere damna *famulorum*, aut etiam *filiorum* commissa, etiam ipso nesciente, non est *contra*, sed *præter* jus commune. Hoc enim nullibi expressè cavet, ne innocens puniatur in bonis suis propter factum alterius, quando id bono communi expediens videbitur. In quantum autem tale statutum expressè disponit de *his personis* (famulis, aut filijs) potius adjuvat jus commune; cùm faciat, ut majori cura talium personarum delicta evitentur.

Quæstio est 2. an Episcopus abrogare possit leges conditas in Synodo diocesana, si hoc judicaverit bono communi expedire? Resp. probabilius affirmari, seclusa superioris confirmatione, quòd verum est, etiam Synodo non consentiente; sic Barbosa p. 2. de potest. Episcop. allegat. 34. n. 3. Azor p. 1. l. 5. c. 15. q. 3. & alij. Nam Episcopus in condendo leges synodales non pendet à voluntate Clericorum, & Parochorum ad Synodum congregatorum, tanquam tribuente etiam partialiter vim, & auctoritatem dispositioni synodali; sed solùm tanquam consilium, idque non ex necessitate, sed utilitate, & convenientia.

Hinc negandum est, omnes, in synodo diocesana, habere suffragium *decisivum*, id, quòd maximè colligitur ex eo, quia solus Episcopus factis constitutionibus subscribit nulla Clericorum mentione; nec à Decano Capituli rectè sumitur paritas ad Episcopum in Synodo diocesana. Ille enim in Capitulo solùm habet potestatem convocandi Capitulares, proponendi consultanda, & resolvendi decisa majori parte Capitularium; Episcopus autem Synodo præest cum potestate legislativa, & coercitiva, V. quæ diximus à num. 501. quid verò dicendum circa Archiepiscopos quoad leges in Concilio provinciali conditas, colligi potest ex dict. à num. 527.

Qualiter Episcopus ligetur legibus synodalibus.

Hh

nodali-

nodalibus à se, vel antecessoribus conditis, deduci potest ex dictis à n. 551. ubi diximus, qua ratione legibus canonicis ligetur summus Pontifex. Ad id autem, quod dicitur, *statutum de consensu aliquorum transire in contractum*, respondetur, id verum esse, quando consensus exigitur tanquam aliquid necessarium, & vim saltem partialiter, seu auctoritatem actui tribuens; non verò secus. Consensus autem Clericorum in Synodo dioecesana non sic requiritur, ut præmissum est.

1041. Dixi: *seclusa superioris confirmatione*; nam sub quæstione est, an Episcopus abrogare possit statuta synodalia, postquam confirmata sunt à Superiore? Communis enim tenet, quòd non; quia sic jam sunt affecta, & confirmantis auctoritate roborata. Nam illa nostra facimus, quibus auctoritatem nostram impertimur, ait Pontifex, c. *si Apostolica, de præbend. in 6. & ubi Princeps confirmat, idem est, ac si ferat sententiam. l. 1. §. Sed neque, C. de veteri jure evocand.* Et ita tenet Azor p. 1. l. 5. c. 15. q. 7. Sanchez l. 8. matr. D. 17. n. 30. Barbosa p. 2. de potest. Episcopi, allegat. 34. n. 7.

1042. Castropalaus P. 1. tr. 1. D. 5. p. 2. §. 2. n. 8. censet, hanc communem sententiam esse verissimam in eo casu, quo Princeps confirmationi addit clausulam, ut, *si quidquam contra fieret, non valeret.* Rationem sumit ex c. *dilecto, 25. de præbend.* ubi dicitur, quòd in Ecclesia, ubi est determinatus numerus præbendarum, uno individuo jure vacante, duo simul eligi non possint ad illud, nisi fortè *statutum aliquod obviaret, quod esset juramentò firmatum, vel cui sedis Apostolicæ confirmatio accessisset, hujusmodi clausulâ prohibitionis adjectâ, ut, si quicquam contra fieret, non valeret.*

1043. Ex hoc enim infert, quòd *simplex* confirmatio alicujus statuti à Superiore facta (nimirum sine tali clausula irritante) non reddat statutum inabrogabile per statuentes, licet habeat confirmationem simplicem, seu in forma communi etiam à Papa, si statutum illud principaliter sit in favorem statuentium. Cum enim talis confirmatio sit *beneficium*, & præsumi non debeat Superior, invito velle beneficium conferre, ac ad illud recipiendum obligare *volentem* (sic enim habet rationem

privilegij) non est censendus Princeps confirmatione simplici voluisse reddere tale statutum inabrogabile à statuentibus; sic Barbosa. in cit. c. *dilecto, n. 10.* Suarez cit. l. 6. c. 26. n. 24. & alij.

Si autem statutum ab eo, qui, etiam seclusa confirmatione Superioris, obligare potest lege à se lata, similiter abrogari potest à statuente, licet à Principe confirmatum non tam sit in favorem statuentium quàm aliorum, pro quibus statuitur. Nam in ejusmodi casu communiter adhibetur confirmatio Principis, non tam, ut inde vim obligandi majorem obtineat, quàm ut auctoritatem, & honorem, quem statuto præstat Principis consensus, esto non necessarius ad obligationis impositionem; secus est, si statuens secluso Principis consensu, seu confirmatione non habet potestatem obligandi condita à se lege (tunc enim in hoc casu confirmatio est essentialis, & in priori accidentalis, ut diximus à n. 1024.) quia in ejusmodi casu confirmatio Principis non ob majorem honorem præcisè, sed verè ad vim obligandi statuto tribuendam expeditur, saltem communiter; ita Suarez cit. n. 25. Salas d. 18. f. 5. quos refert, & sequitur Castropalaus cit. p. 2. §. 2. à n. 8.

§. II.

Quid requiratur, ut lex abrogetur?

Leges etiam validas, & quæ reipublicæ utiles fuerunt, vel etiam actu sunt abrogari posse propter majorem utilitatem, cujus causâ magis expedit eas tollere; quàm in vigore permittere, non est dubium; & constat ex plurimis antiquis canonibus, præsertim circa impedimenta matrimonij, tam dirimentia, quàm purè impediencia, per novos abrogatis; si enim positivè noxiæ fierent, aut saltem negativè, nimirum nullatenus utiles, quòd utrumque fieri potest, mutatis circumstantijs, ex quibus pendent leges (quæ sunt media relatè ad finem rectæ gubernationis, quæ ut justa sit, spectare debet commune bonum cujuslibet reipublicæ, tanquam finem) non est dubium, fieri posse, quòd nunc non profit, quòd olim proderat; & econtra, id, quòd pluribus locis explicat Tridentinum in *reformatione impedimentorum matrimonij*.

Quia

1046. Quia tamen abrogatio legis multipliciter fieri potest. 1. purè; 2. lege contraria ex toto priorem tollente. 3. consuetudine, vel desuetudine. 4. interpretatione. 5. cessante finali ratione legis: de singulis breviter dicendum erit, ubi ea expenderit, quæ ad legis abrogationem necessaria sunt, utcunque fiat. Pro quo not. 1. puram legis abrogationem *validè* fieri, etiam sine justa causa; sed *non honestè*, seu *licitè*; per puram abrogationem eam intelligo, quæ sic aufert legem in totum, ut non constituat oppositum; sed tantum, ut liceat, quod ante licitum non erat, stante illa, quo casu talis lex cessat, seu tollitur privativè.

1047. Ratio primæ partis est; quia sublata voluntate Legislatoris cessat lex, consequenter abrogatur privativè; at Legislator voluntatem suam tollere potest etiam sine justa causa, cum eam liberè concipiat, & conservet; sic Pyrrhus Corradus *in Praxi dispensat. Apostol. l. 1. c. 1. n. 8.* loquens de legis dispensatione, quæ legem non tollit univèrsim. Ratio secundæ partis est, quia talis actus, qui sine justa causa, pertinente ad bonum commune reipublicæ, aufert medium necessarium ad finem suum, non ageret ex fine debito, & in ædificationem, sed potiùs in dissipationem; ergo ut pura legis abrogatio honestè fiat, requiritur eam fieri ex justa causa.

1048. Dixi 1. ut *pura* abrogatio legis honestè fiat. Nam ut fiat *positivè*, seu *contrariè*, nimirum novæ legis constitutione priori contrariæ, probabilius videtur, non fieri eam etiam validè sine justa causa. Nam voluntas, constitutiva legis, debet esse rationalis, & justa, ut diximus *n. 89.* at ubi deficit omnis justa causa, voluntas rationalis, & justa esse non potest, ut constat ex *num. cit.* sic enim non exigitur à bono communi, sed potiùs rationabiliter recusatur; ergo.

1049. Dixi 2. *pertinente ad bonum commune.* Hoc enim Legislator in omni actu, quem exercet ex potestate legislativa, præ oculis habere debet, ex *n. 91. cum seq.* Unde cum ratio boni communis deficit, nec validè quidem lex conditur ex *preced. num.* cum autem etiam irrationabiliter retractare possit voluntatem suam, fieri quidem potest, quòd possit legem *abrogare purè*, etiam validè sine rationabili causa perti-

Tom. I.

nente ad bonum commune; non tamen novam *validè constituere.*

Ex dictis colliges, legem quantumvis reipublicæ utilem, licitè & validè abrogari posse, non tantum privativè, seu purè, sed etiam contrariè, seu constituendò novam legem priori contrariam, si adsit justa causa illam tollendi; ut si foret magis expediens, illam tolli, ne populus v. g. multitudine legum nimium gravetur; aut præsentibus circumstantiæ suadeant, utilis esse, eam tolli, aut etiam contrarium statui; ita communis, quibus positus:

Quæris 1. an, ut abrogatio legitima sit, indigeat promulgatione? *Re. 1.* si fiat abrogatio per interpretationem authenticam, vel contrariè, condendò legem priori contrariam, requiri talis abrogationis publicationem. Ratio prima partis est ex *n. 113.* secundæ partis ex dict. à *num. 103.* nam omnis lex, ut essentialiter constituta sit, aliqua publicatione indiget; quæ autem sufficiat, constat à *num. 139. & seq.* & abrogatio legis per legem contrariam importat legem; ergo.

Resp. 2. ut lex sit abrogata *purè*, quoad *esse physicum*, probabilius non requiri ejus publicationem. Nam sicut lex externa quoad esse physicum non constituitur, ubi in Legislatore non est animus, & interna voluntas obligandi; ita nec legitime constituta perseverat, tali animo deficiente; sed ille animus, seu interna voluntas obligandi potest deficere, sine ullo externo signo, ut per se patet; ergo.

Dixi, *quoad esse physicum*; nam *quoad effectus juris*, quos parit legitima legis abrogatio, probabilius videtur, requiri abrogationis publicationem. Effectus enim præcipuus ejus est, quòd abrogata lege populus, etiam secluso errore (quo putat legem vigere) licitè agat, quod lege nondum abrogata non licebat; at hoc præstare non potest, nisi constet de legitima abrogatione. Sufficiet autem ea publicatio, qua posita successivè saltem possit ejusmodi abrogatio venire in notitiam eorum, qui priùs lege nunc sublata tenebantur.

Quæstio est 2. an, & quando lex prior censeatur abrogata per posteriorem, priori contrariam? *Re.* non censi *abrogatam* per posteriorem, nisi hæc illi in totam contraria sit. Ratio est, quia si eam tol-

H h 2

lat

lat solum secundum aliquid, & non in totum derogatio est, non abrogatio. Sed esto etiam in totum priori contraria sit, non operabitur effectum abrogationis, prioris legis non contentæ in iure communi, sine clausula abrogatoria, nisi mentionem faciat prioris. Ratio est, quia voluntas legislatoris non censetur ferri in incognitum, vel ignoratum; sed de illis solum disponere, quæ sibi nota sunt; leges autem privatae, nec insertæ iuri communi, ubi nullam eorum, etiam in genere mentionem facit, præsumuntur ei incognitæ, ac ignoratæ; sicut insertæ iuri communi, cognitæ, c. 1. de constitut. in 6. ergo.

1055. Ex dictis collig. 1. quod Princeps condens novam legem priori ex toto contrariam, si hæc inserta sit iuri communi, posteriorem abroget. Sic enim ponitur, scienter statuere contrariam priori; secus est, si non sit inserta iuri communi; quia tunc voluntas, qua condit posteriorem legem, non porrigitur ad revocandam priorem, utpote incognitam, nisi addat clausulam, qua velit sublatum, quidquid efficaciter posteriori voluntati obstaret. Tunc enim, saltem in genere illorum, quæ contrariantur, aut contrariari possunt, notitiam se habere manifestat.

1056. Sed hoc limitandum est, ut non procedat, quando prior lex vestita est iuramento promissorio de ipsa non revocanda, vel abroganda. Tunc enim stare potest, quod lex prior inserta iuri communi per posteriorem non abrogetur, nisi simul liberetur à vinculo iuramenti. Fieri enim potest, quod Princeps sciens legem priorem, ignoret vinculum iuramenti; tali autem casu præsumi non potest, contra iuramentum adhuc stans velle tollere legem priorem; sic Azor p. 1. l. 5. c. 16. q. 6.

1057. Collig. 2. ut lex prior per posteriorem ex toto contrariam abrogetur, non requiri mentionem prioris, si sit inserta iuri communi, nec alio vinculo roborata, quod specialem ejus mentionem exigat. Nam in tali casu voluntas constitutiva novæ legis priori contrariæ, præsumitur fieri cum scientia prioris ex cit. c. 1. de constitut. in 6. cum ergo voluntas legis posterioris ponatur efficax, eo ipso tollit voluntatem prioris constitutivam, ne dicatur velle simul contraria.

Dixi 1. priorem abrogari per posteriorem illi contrariam. Nam si utraque conciliari potest, & in verborum proprietate salvari voluntas legislatoris, non censenda est abrogata prior; tunc enim vitatur contrarietas, & oppositio voluntatum prioris, & posterioris, præsertim, cum legum correctio, & mutatio, utpote communi bono damnosa, vitari debeat, quantum potest, ubi id non exigit aperta boni communis major utilitas, aut necessitas.

Dixi 2. Si in utraque salvari potest proprietas verborum. Nam etsi velint aliqui ab ea recedi posse, & verba etiam impropriari, ut vitetur legis correctio, ut vult Sanchez l. 1. matr. D. 17. n. 6. rectius tamen dicitur, hoc non admitti; quia sic vix aliquid esset firmum in lege; & à verborum proprietate recedi non debet, nisi cogat necessitas, nimirum, ut evitetur aliqua iniquitas, vel injustitia, aut ne dispositio reddatur inutilis, & illusoria, ut diximus à n. 942. ita Panormitanus in c. 1. de constit. Bartolus in L. omnes populi, ff. de just. & jure n. 57. Suarez l. 6. de legib. c. 27. n. 11. & alij.

Dixi 3. nisi sit roborata alio vinculo, specialem prioris mentionem exigente. Multi enim volunt, quod leges revocatorie privilegiorum, facultatum, &c. non habeant vim obligandi, quousque promulgatæ non sunt non solum in provincia, sed etiam in civitate, ac Parochia; sic Escobar. theol. moral. §. 2. l. 5. Becanus in 1. 2. tr. 3. c. 6. p. 6. n. 7. & communis doctrina est, debere intimari illi, cui aufertur privilegium, vel potestas. Hinc addit Azor instit. moral. p. 1. l. 5. c. 3. q. 6. indulgentias non finiri, donec de earum revocatione certiores facti sint, quibus fuerint Pontificum beneficiis concessæ.

Similiter complures tenent, privilegia, & consuetudines particulares personarum, Ordinum, & locorum non censi abrogatas per leges communes, & clausulas generales, nisi illorum fiat mentio specialis, c. quoniam, dist. 18. quia supremus Magistratus, uti leges communes, & jura præsumitur habere in scrutinio pectoris sui; ita ignorare creditur particularia, & nihil velle de illis disponere per terminos generales, ut constat ex c. 1. de constitut. in 6. quod retulimus in preced.

Hoc

1062. Hoc quidam extendunt etiam ad eas leges abrogantes, quibus annexa est clausula: *non obstante quocunque privilegio, etiam exigente; ut de verbo ad verbum fieri debeat de illo mentio, cujus tenorem pro inserto hic volumus.* Dicunt enim privilegium, exigens *specialem sui mentionem*, eâ clausulâ non abrogari; ita quidam apud Streinium *in proleg. juris Canonici*, §. 5. n. 5. sed hic in praxi tutiorem iudicat opinionem oppositam, id quod verum puto, si privilegium prius in corpore juris contineatur. V. n. 524.

1063. Dixi: *Si prius privilegium in corpore juris continetur.* Tunc enim præsumitur notum, atque cognitum disponenti sub clausula generaliter abrogante; secus dicendum videtur, si exigat mentionem specialem; vel dispositio, de cujus abrogatione quæritur, sit specialis; tunc enim non censetur abrogata per aliam constitutionem posteriorem, generalem, etiam cum clausula generali, nisi hæc specificè illius faciat mentionem.

§. III.

De cessatione legis per exceptionem, vel excusationem.

1064. Certum est 1. quòd lex aliquando in casu particulari cesset, etsi verba legis istum casum comprehendere videantur, & ille nulla lege positiva exceptus sit, nec à Principe vel Legislatore in illo expressè dispensatum. Cujus ratio est, quia possunt quandoque concurrere tales circumstantiæ, propter quas lex universaliter loquens, nullamque vel exceptionem, vel dispensationem explicans, observari non potest spectata hominum conditione, licet aliàs sub lege contineretur, spectata verborum universalitate, ut mox dicemus.

1065. Certum est 2. quoties, præter legis universalitatem, non adest aliud argumentum, hunc vel illum casum particularem comprehendendi, posse interdum non comprehendendi; ita Suarez *de legib. l. 6. c. 9. n. 4.* quia fieri non potest, ut lex humana, universaliter lata, in omnibus particularibus eventibus ita sit recta, quin aliquando à rectitudine deficiat, propter constantem, & frequentissimam rerum humanarum vicissitudinem, cujus omnes particulares e-

ventus legislator humanus prævidere non potuit; nec, esto prævideret, sine gravissimo boni communis incommodo, hoc est, sine maxima legum multitudine, confusione, & prolixitate illas in particulari excipere posset.

Ex hoc duo sequuntur; *unum*, quòd 1066. nulla lex humana, generaliter lata, possit cum illa generalitate, quam verba exprimunt, *in omni occurrente casu*, obligare; *alterum*, quòd, licet per verba legis nulla exprimat exceptio, semper tamen sic exigente rerum humanarum natura, quam emendare legislator non potest, vel subintelligatur, vel ut lex justa, & rationalis, evadat actu obligans, debeat subintelligi. Cùm autem hujus explicationis fundamentum desumatur ex cessatione finis motivi, vel (ut alij loquuntur) rationis ipsius legis, controvertitur inter antiquos, & recentiores, utrum sufficiat cessatio ejus negativa, an prærequiratur (ut docet communior sententia) cessatio ejus contraria?

Suarez cit. cum alijs iudicat, cessationem negativam non sufficere; quia licet ratio legis in particulari cesset negativè; semper tamen manet aliqua ratio universalior, ob quam expedit, etiam tunc legem observari. 1. quia valde contrarium foret bono communi, si propter illam solam causam obligatio legum cessaret in casibus particularibus. 2. quia partium conformitas cum toto per se est sufficiens ratio servandi legem, ubi & quoties sine gravi incommodo potest observari. Hanc Doctores communiter reputant veriore, licet altera, quòd cessatio negativa sufficiat, propter Doctores illam sustinentes, non videatur carere sua probabilitate.

Ex hoc complures inferunt, quòd, licet 1068. legislator advertat, vel prævideat, finem motivum, aut rationem legis in aliquibus casibus defuturum, possit nihilominus justè omnes indistinctè obligare; quia ratio legis ultimata nunquam videtur adequatè cessare. Hinc not. juxta primam sententiam, ab universali lege non posse in casu particulari ullam exceptionem fieri, quamdiu in ejus universali observatione non reperitur impedimentum æquitati contrarium.

Contingit autem duobus modis, quòd 1069. legis universalis in casibus particularibus observa-

observatio habeat contrarietatem cum æquitate naturali. 1. Si concurrat cum alia strictius obligante ad actum contrarium. 2. Si res præcepta foret nimis gravis, seu difficilis. Nam in neutro horum casu Legislator humanus habet potestatem obligandi; *non in primo*; quia contra jus strictius juris minus stricti observantia est iniqua; *non in secundo*, quia Legislator humanus non habet jus, præcipiendi nimis gravia, & difficilia, cum non in omnibus sit dominus suorum subditorum. Deus enim, per quem legislatores humani jus dicunt, non dedit illis ampliorem potestatem legislativam super homines, ac fit illa, qua ipse, in præceptis positivis divinis prudentissimus Legislator, in hoc rerum ordine, utitur, in quo, cum ipse in suis positivis legibus nimis gravia excipiat, id à fortiori existimandum erit de Legislatore humano.

1070. His addi potest tertius modus excipiendi casum particularem ab universali lege; quando scilicet, licet non desit potestas præcipiendi, censetur tamen ex circumstantiis ipse Legislator non præcepisse totum, quod potuit, sed ex benignitate casus aliquos particulares excepisse, ut notavimus n. 905. his præmissis:

1071. Sequitur 1. quando *certo* constat, materiam legis ab eventu accidentali, vel circumstantia, in aliquo casu factam esse iniquam, seu contrariam alteri præcepto strictius obliganti, tunc absque recurſu ad Legislatorem, esto is facilis foret, cessare legis obligationem; ratio sumitur ex *num.* 1069.

1072. Sequitur 2. quando certum est, legem non obligare in aliquo casu particulari, esto possit sine peccato servari, posse quemlibet illam propriâ autoritate non servare. Nam certitudo talis præstat firmam conscientiam de absentia obligationis. Hinc etiam juxta multos, probabiliter judicans, hunc vel illum casum particularem sub lege non comprehendi defectu potestatis legislativæ, excusatur ab ejus obligatione, formidine, quam quævis opinio sibi conjunctam habet, non obstante; quod verum est, ubi operans judiciô subjectivè, seu apud se probabili, post debitam diligentiam, sic se habere, sibi persuadet.

1073. Nec in isto casu recurſus ad Superiorem, licet facilis, est necessarius; cum non

agatur de ipsius voluntate, sed potestate legislativa, quam non tenemur accipere ab ejus judicio, sed possumus uti principiis Theologiæ, & Juris, in ea cognoscenda; quod constat ex eo, quia hæc praxis solet in legibus Pontificijs observari. Nam licet Pontifex, à nobis consultus, possit nobis suam mentem declarare; tamen quamdiu hæc non facit, nos non tenemur de ejus potestate in hoc, vel illo casu particulari illum consulere, sed possumus, & quotidie utimur in ea cognoscenda regulis doctrinalibus.

Si autem dubitetur, an casus particularis occurrens sub lege comprehendatur? 1074. recurrendum aliqui censent ad Superiorem, si possint, pro dispensatione; si autem recurſus sit impeditus, obligabitur subditus juxta probabilem sententiam ad observantiam legis, quia pro lege promulgata, & legitime acceptata, atque ex materia præcepta extra casus quosdam particulares, pro subditorum statu universaliter justa, in sensu composito dubij, videtur stare possessio. Sed contraria multorum opinio non caret probabilitate, tam intrinseca, quam extrinseca, eò quod in dubio potestatis videatur possessio stare pro libertate; ita P. Herdinck *in M. S. de legibus.*

Sequitur 3. in casu, quo exceptio fundatur in mera Legislatoris benignitate, si de illa probabiliter constet, & vel propter periculum in mora, distantiam loci, aut sumptus sine gravi incommodo ad eum non patet recurſus, posse quem exceptione uti, non consulto Legislatore; quia judicium probabile in rebus moralibus, etiam in hoc casu, quando voluntas Superioris moraliter cognosci non potest, sufficit ad prudenter operandum.

Secus autem, ubi nullum esset periculum in mora, & recurſus ad Superiorem pateret, judicat Suarez, judicium illud probabile non sufficere. Quia quando certum est, legem posse ad casum occurrentem obligare, & solum probabile est, quod benignitas Legislatoris illum exceperit, standum est pro actuali obligatione, quam verba sufficienter exprimunt, quousque de alia Superioris mente non constiterit.

Sed his non Obstantibus Sebastianus 1075. Saccus *l. 1. sue Theol. moral. c. 8. de legib.* docet,

docet, etiam in dato casu sufficere iudicium probabile de mente Legislatoris. Et ideo pro hac sententia citat Sanctarellum p. 1. *variar. resolut. q. 59. n. 4.* Lorcam tom. 1. D. 39. *membro 2.* Alvarez D. 80. Idem tenet Pasqualigus D. 58. *de stat. hominum, §. Tertia* citans pro se Navarrum in *Manuali.*

§. IV.

De cessatione legis per cessationem causæ finalis.

1078. **A**nte resolutionem not. duplicem finem in lege attendi posse. Unum intrinsecum, alterum extrinsecum. *Finis legis intrinsecus* est ipsa res præcepta. Sic finis intrinsecus legis præcipientis dilectionem Dei, est dilectio Dei; finis intrinsecus legis prohibentis mendacium, est ommissio mendacij. Nam posita dilectione Dei, primæ legi; posita ommissione mendacij, secundæ adæquatè satisficit. *Finis extrinsecus* legis est ille, propter quem talem actionem, quæ est finis intrinsecus legis, Legislator præcipit, vel prohibet. Sic cum lex præcipit eleemosynam, legislatore intendente, ut satisfacias pro peccatis, finis legis *intrinsecus*, est largitio eleemosynæ; *extrinsecus*, satisfactio pro peccatis.

1079. Not. 2. quòd Legislatores quandoque, præter finem intrinsecum legis, quarant alium; quandoque solùm finem intrinsecum legis; adeoque finem intrinsecum legis interdum conjungi cum alio fine extrinsecò, aliquando non. Ut autem cognosci possit, quando id contingat, hæc regula traditur à Castropalao P. 1. *tr. 3. D. 5. p. 1. n. 2.* quòd, ubi materia legis est de se honesta, & expetibilis, finis intrinsecus legis non habeat conjunctum alium extrinsecum à Legislatore intentum, nisi hoc expressè constet; secùs, si id constet, aut materia legis de se non sit honesta. Nam in dubio, vel incerto, legis obligatio extendi non debet; quia *lex id noluisse præsumitur, saltem non voluisse, cum facile id exprimere potuisset, & non expressit*, ut ait Menochius *consil. 30. n. 8.* quia *quod lex non dicit, non est ab homine præsumendum.* L. *dissentientis, C. de repud. c. Illa, Ne sede vacante; & lex si voluisset*,

set, expressisset, ut dicitur *c. ad audientiam, 2. de decimis, c. 2. de transact. L. unis ca §. sin autem, C. de caduc. tollend.* quibuspositis:

1080. Communis doctrina est, quoad legis perseverantiam, vel cessationem semper attendi finem intrinsecum legis, sic, ut eo stante, stet; eo cessante, cesset lex; ita Suarez *de legib. l. 6. c. 9. n. 9.* Azor p. 1. *l. 5. c. 16. q. 15.* Salas D. 11. *de legib. S. 3. n. 34.* Bonacina D. 1. *q. 1. p. ult. §. 2. n. 1.* & alij. Aliàs enim homines, qui carnem suam habent debite subjectam spiritui, non tenerentur ad jejunium; nam si lex cessaret, cessante fine solùm extrinsecò, etiam stante intrinsecò, cum is est honestus, non foret, unde illi obligarentur; tali autem casu eos non obligari lege jejunij, nemo dicit; ergo. Et ratio est, quia legis existentia essentialiter pendet à fine intrinsecò legis, ut tenet communis.

1081. Quæstio nunc est 1. an cessante adæquato fine legis, propter quem aliquid præcipitur, vel prohibetur, eo ipso etiam cesset lex, ac ejus obligatio? Commune juris axioma est, quòd *cessante legis ratione cesset quoque ejus dispositio.* L. *in omni, ff. de adoptionibus, L. quod dictum, ff. de pact. c. Etsi Christus, de jurejurando, & passim alibi, prout videri potest apud Barbofam de axiom. juris usu frequentat. axiom. 36. n. 9. & seq.* Verùm hoc ipsum non eodem modo recipitur. Nam aliqui volunt id procedere, si cesset *contrariè*; non autem si merè *negativè*, ut constat ex n. 1067. aliqui, sive cesset hoc, sive illo modo: alij, quòd non procedat, quando agitur de lucro captando, &c. de quo videatur Barbofa *cit.*

1082. Et quamvis Castropalaus *cit. n. 4.* doceat, sententiam affirmativam (quòd cessante tota causa finali, ob quam res præcipitur, cesset lex, & ejus obligatio) esse communem; dubitari tamen potest, an loquatur *de causa finali legis intrinsecæ an extrinsecæ?* pro resolut. not. quando dicimus finem intrinsecum legis esse materiam præceptam, ipsam nimirum actionem, vel omissionem, de qua lex directè loquitur, debere considerari non secundùm se, sed secundùm *convenientiam, quam habet ad bonum commune.* Hinc materia legis (consequenter finis ejus intrinsecus) non est utcunque actio, vel ommissio

missio, aut res præcepta, vel prohibita; sed secundum quod est conveniens, vel necessaria ad finem boni communis, quem omnis lex propriè dicta respicere debet, ut constat ex dictis à n. 91. & seqq. Ex hoc colliges, tunc negativè cessare totam causam finalem legis, quando id, quod præceptum, vel prohibitum est (consequenter quando finis intrinsecus legis perdit convenientiam, seu conducentiam, & necessitatem ad finem boni communis, adeoque si nec utilis, nec necessaria foret) si autem evaderet etiam noxia, vel damnosa (quod facilè fieri potest, mutatis rerum circumstantijs, ut est manifestum ex pluribus legibus propterea nunc abrogatis) cessare contrariè; quibus positis:

1083. Resp. sive negativè, sive contrariè cesset adæquatus finis intrinsecus legis, eo ipso etiam cessare legem, ac ejus obligationem. Nam lex naturâ suâ debet directè ordinari in bonum commune; ergo ubi res sub lege directè posita, vel negativè, vel contrariè perdit conducentiam, & necessitatem relatè ad bonum commune, nequit esse directè ordinata (ordinatione rationabili) in bonum commune, consequenter nequit esse justa, juxta n. 88. consequenter nec lex. Et hoc ad minimum evincunt jura n. 1081. relata.

1084. Quia tamen res præcepta, vel prohibita, potest habere multiplicem convenientiam ad bonum commune, quin propterea ex qualibet lex constituatur à Legislatore, ideo, cum dicimus legem cessare, cessante convenientia ad bonum commune, de illa convenientia intelligendum est, quæ consideratur ad finem boni communis intentum à Legislatore, non autem ea, quæ intenta non fuit. Sic, cum quis vovit non adire talem domum, in quantum hujus evitatio conducit ad declinandum periculum, quod intranti eam vel semper, vel ferè semper impendebat; si desinat ex toto tale periculum, desinit quoque materia voti secundum convenientiam intentam per votum, atque adeò ipsum votum. Nam cessante causa cessat effectus, ut dicitur c. cum cessante, de appellat.

1085. Not. autem, debere intelligi, quando tota finalis ratio legis absolutè cessat; cum enim tota ratio, propter quam cessante tota ratione legis dicitur cessare lex, sumatur ex eo, quòd tali casu lex foret inutilis,

nimirum negativè, seu non utilis, aut non necessaria; vel contrariè, nimirum plus noxia, quam proficua, nisi talis sit absolute, non cessabit absolute; sed solum pro ea circumstantia, pro qua talis est, quo casu potius erit suspensa, quàm sublata. Censeri autem potest cessare absolute, quando sic evadit inutilis, vel minus utilis, ut sub iisdem circumstantijs, sub quibus est, de novo constitui non possit.

1086. Altera quæstio est, an cessante finali causa legis in particulari casu circa aliquam personam particularem eo ipso etiam cesset lex in tali casu, & quoad talem personam? v.g. prohibetur gestatio armorum ad vitandas rixas; Titius est homo planè pacificus, in quo nec sit umbra periculi rixarum; quæstio est, an quoad Titium lex illa prohibens armorum gestationem cesset, nec illum afficiat? in hac quæstione duplex est sententia. Prima est affirmantium, sed hoc discrimine, quòd aliqui sine distinctione affirmant generaliter, cessante legis ratione in particulari, cessare legem; sic Panormitanus, c. quoniam, de probat. n. 6. maximè c. quia in Insulis, de Regularibus, cui favet Sylvester V. Lex, q. 8. & 9. Angelus ibid. casu 7. n. 4. potissima ratio est, quia ratio legis est anima legis; ergo sicut cessante ratione legis generaliter, cessat lex generaliter; sic cessabit in particulari, ubi legis ratio cessat in particulari. Alij affirmant, quoties aliqua lex condita est ad evitanda inconvenientia, quæ illâ seclusâ sequerentur; secus verò, si propter bonum aliquod Reipublicæ. Nam in hoc casu volunt non cessare legem in particulari, etiam si cesset in casu particulari finis per eam legem quæsitus, modò stet alius, ex quo honestetur; sic expressè Cajetanus, Navarrus, Henriquez, Lopez, Saà, & alij apud Castropalaum P. 1. tr. 3. D. 5. p. 1. n. 9.

1087. In hac quæstione videtur distinguendum. 1. an quæstio procedat de cessatione finis negativa, vel contraria? 2. an lex fundetur in præsumptione facti, an communis periculi? Et quidem, si loquamur de cessatione contraria (quàm exposuimus n. 1082.) etiam solum in casu, & persona particulari, videtur omninò dicendum, etiam cessare legem in tali casu, & persona particulari; cujus ratio constat ex n. 1083. Deinde, si lex fundatur in præsumptione

ptione facti, hoc deficiente, sive negativè, sive contrariè in casu & persona particulari, cessat quoque lex in tali casu, & persona particulari, cujus ratio est ex n. 247. Si autem fundetur in probabili seu communi periculo, esto in aliqua persona particulari cesset tale periculum; quia tamen non cessat commune periculum, quod evitare intendit lex; non propterea cessabit lex in persona particulari, ex hoc præcisè; quòd in ea negativè cesset tale periculum, ut constat ex n. cit. & ita tenet Castropalaus cit. n. 10. ac apud eum Suarez l. 6. de legib. c. 7. à n. 5. & toto c. 8. Sanchez l. 3. D. 3. n. 39. Bonacina, Salas, & alij. Contraria sententia videtur supponere rationem legis esse periculum talium inconvenientium in hac, vel illa persona, adeoque periculum particulare; sed hoc suppositum non subsistit.

1088. Prob. nam contraria sententia vult cessare legem in persona & casu particulari; quia in tali persona, & casu particulari cessat ratio legis, seu periculum eorum inconvenientium, propter quæ cavenda condita est lex; vel ergo volunt in persona particulari cessare periculum particulare, vel commune? sed neutrum dici potest; si enim dicunt primum, falluntur in supposito, quòd particulare periculum sit ratio talis legis; si secundum, falluntur, quòd cessante periculo alicujus mali in persona particulari, cesset esse periculum commune; ut per se patet; ergo. Sic ex eo, quòd Titius ante decimum sextum ætatis annum habeat maturitatem etiam majorem, quàm multi etiam post annum 18. &c. non sequitur quoad eum cessare legem irritativam professionis factæ ante legales annos; quia per hoc non cessat commune periculum, quod jus præsumit de insufficientia maturitatis judicij ad se perpetuò obligandum in tali statu; & sic in multis alijs.

§. V.

De cessatione legis per desuetudinem.

1089. Ante resolutionem not. inter desuetudinem, & consuetudinem legi contrariam, esse differentiam, prout constabit ex n. 1648. quòd hæc sit, quando per frequentiam actuum fit contra legem; il-

Tom. I.

la verò, quando lege non utimur. Est tamen non usus alius merè privativus, & contingens urgente, vel non urgente lege; alius necessarius. Per non usum necessarium non cessare legem, constat ex dict. à n. 187. idem est de non usu merè privativo non urgente lege. Loquimur ergo de desuetudine sumpta, non pro mera non acceptatione legis (hæc enim differt à desuetudine, secundum dicta n. cit.) sed sumpta pro non usu, urgente lege.

Desuetudine porro legitimè completa, seu perfecta, posse cessare legem, constat ex n. 189. quid autem requiratur ad hoc, ut perfecta sit, & legitimè completa, dictum est à n. jam cit. Et ideo, cum quaeritur, an ad legem substantialiter pertineat, quòd acceptetur, vel in usum deducatur à populo? responderetur, non requiri, ut constituatur, & obligationem inducat; secus, ut ceptam obligationem continuet, prout exposuimus à n. 185. & ineptè tunc, cum urget lex, allegari, legem non esse acceptatam, vel in usum deductam, nisi prius desuetudo perfecta sit, & ut talis allegari possit, de quo V. n. 223. & seq. Qualiter autem cesset, vel abrogetur lex per consuetudinem, dicemus tit. de Consuet.

1090.

§. VI.

De cessatione legis per interpretationem.

1091. Interpretatio legis propriè non tollit, sed solum explicat legem in eo, quo ambigua, vel obscura erat. Si enim loquimur de interpretatione authentica; hæc solum statuit, sub quo sensu verba legis accipienda sint, & lex observanda, quo lex non tollitur, aut cessat, nisi quoad sensum, authenticæ declarationi oppositum, vel ambiguum, quem quoad subditos ante habebat; si autem loquimur de merè doctrinali; hæc vim legis tollendæ, propriè loquendò, non habet; sed (si requisitis nitatur fundamentis (solum fundandi apud alios judicium subjectivè probabile, quo scilicet apud se prudenter judicent, lege non comprehendi hunc, vel illum casum, hanc vel illam personam in talibus determinatè circumstantijs; consequenter se hic & nunc licitè id agere, quantum est vi talis legis, quin culpam

1091.

Ii

imputa-

imputabilem contrahant; cum ponantur operari ex conscientia nixa prudenti, ac rationabili fundamentò, inculpatè per iudicium intellectus sui approbato. Interpretatio igitur non tollit obligationem legis, sed declarat solum legem in hac circumstantia obligare, vel non obligare; & de hac materia V. dicta à n. 910.

§. VII.

De cessatione legis per derogationem.

1092. **D**erogatio legis est ablatio legis in perpetuum, quoad partem, non in totum. Communis regula est, quòd posterior lex Principis derogat priori, in quantum ei contraria est, licèt id non exprimat, ut habetur c. 1. de Constitut. in 6. ibi: *Licèt Romanus Pontifex (qui jura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere) constitutionem condendò posteriorem (quamvis de ipsa mentionem non faciat) revocare noscatur*: quia tamen locorum specialium, & personarum singularium consuetudines, & statuta, cum sint facti, & in facto consistant, potest probabiliter ignorare, ipsis (dum tamen sint rationalia, per constitutionem noviter à se editam, nisi expressè caveatur in ipsa) non intelligitur in aliquo derogare. Not. autem si posterior priori in totum est contraria, priorem abrogari; si solum in aliquo, ei quoad illud derogari per posteriorem. Hinc derogatio non fit, nisi ad contraria, ut ex cit. c. colligit Fagnanus c. *Tuarum*, de privileg. n. 48.

1093. Ex hoc deducitur, quòd in Principe censetur esse notitia omnium jurium, sive legum communium. Hinc eum non excusat error, sive ignorantia juris, ut dicitur c. 1. cit. & habetur etiam L. *omnium*, C. de testamentis. Quare hoc ipso, quòd condatur novam legem priori contrariam, hæc vel abrogatur, vel derogatur, si prior fit ex jure communi. Hæc regula ampliari debet, ut procedat in statutis novis, quæ contrariantur prioribus à Magistratu conditis, ut notat Layman in cit. c. 1. n. 5. Deinde etiam, ut rescriptum posterius deroget priori, secundum quod ei contrariatur. Tertio in consuetudine generali, cui derogat specialis, ex eadem ratione, teste Layman cit. n. 6. Quarto in statutis conditis secundum jus commune, cui con-

stitutione posteriori derogatur; sic Azor p. 1. l. 5. c. 26. q. 17.

Econtra rursus limitatur, ut non procedat quoad decreta Concilij generalis, ubi requiritur eorum expressa mentio, de quo V. dicta à n. 521. Limitatur 2. quoad statuta particularia locorum, & personarum. Idem dic de similibus consuetudinibus ex n. priori; excipe, nisi conditæ sint secundum jus commune, cui per legem posteriorem derogetur, ut notatum in num. preced. vel suæ legi generaliter latæ Princeps adjiciat clausulam: *non obstante quocunque statuto, aut consuetudine in contrarium*; ita Gail l. 2. observ. 18. n. 1. Limitatur 3. ut non procedat in legibus anterioribus, quæ ad sui ab-vel derogationem exigunt specificam, & expressam sui mentionem. Hinc illis non derogat lex posterior, vel nullam eorum mentionem, vel tantum generalem faciens, sub clausula scilicet communi, *non obstante quocunque constitutione contraria*. Quia, cum Princeps censetur habere notitiam legis anterioris, non censetur ei velle derogare per subsequentem dispositionem nisi cum clausula, quam lex anterior ad ejusmodi effectum requirit.

Præter assignatam regulam de lege, seu constitutione derogante, afferri solet etiam alia, de qua Barbosa in jurisprudentia brocardica, seu axiomatica fuse agit l. 5. c. 5. axiom. 4. & est hæc: *generi per speciem derogatur*; & habetur in utroque jure, L. *in toto jure*, ff. de reg. juris L. *Sanctio*, ff. de penis, c. 1. & c. *pastoralis*, de reg. juris in 6. Sensus est, quòd *constitutio specialis deroget constitutioni generali*. Sic mandatum speciale derogat generali, non contra. Circa hanc regulam not. eam primò procedere in omni materia; sic Cardinalis Tuschus *practic. conclus. tom. 4. lit. G. conclus. 16. n. 1.* Deinde ut etiam procedat in legatis; sic Barbosa *loc. cit.* quod etiam verum est in fidei commissis, institutionibus, substitutionibus, & in omni ultima voluntate, item in legibus, statutis, consuetudinibus, compromissis, iudicijs, rescriptis, mandatis, & in omni actu, materia, & dispositione. Tertio, sive genus præcedat, sive sequatur, L. *Servo*, l. 5. ff. de pecul. leg. & Bald. in L. *toto jure*, ff. de reg. juris n. 7. & 14. hinc in probationibus, *probatio in specie delicti prævalet proba-*

probationi in genere, v. g. quòd accusatus sit bonæ famæ, &c.

1096. Not. 2. eandem regulam limitati, ut non procedat. 1. Quando genus, & species se invicem compatiuntur; Bartolus L. *Servo*, ff. de *peculio leg.* Ratio est ex num. 1092. 2. Quando genus, & species apponuntur favore ejusdem personæ; Tuschus *cit. conclus.* 36. n. 79. 3. Quando species præcisè accedit generi. Nam prorogato genere prorogatur species; Tuschus *cit. n.* 80. 4. In jurisdictionibus, quia si datur in genere, & in specie, potius concessa censentur cumulativè, quàm derogativè; ita Tuschus *cit. n.* 102. 5. In generalibus literis gratiæ ad beneficia. Nam his non derogatur per speciales posteriores, quando per generales est jus quæsitum; secus si effectus penderet ab eventu incerto; ita Tuschus *cit. n.* 101. 6. In diversis dispositionibus diverso tempore factis; vel quando specialis provisio ad diversum tendit finem, Barbosa *cit. limitat* 8. 7. In privilegijs; quia per privilegium speciale non derogatur generali; intellige in totum, & nulla facta mentione privilegij generalis; ita Sylvest. in *Summa V. privilegium q.* 10. ex c. *dudum*, §. *nos igitur*, & c. *quamvis tibi*, de *prebend. in 6.*

ARTICULUS XVII.

De activa dispensatione legis.

1097. **P**Otiorem hujus materiæ partem dedimus l. 4. *decret. q. ult. p. 2.* ubi actum est de dispensationibus in impedimentis canonicis conjugiorum. Unde in præsentia ea duntaxat insinuabimus, quæ inibi jam tradita sunt, exposituri reliqua ibidem prætermisssa; est autem hæc quæstio, penes quem sit potestas dispensandi in lege, vel jure, proprio, vel alieno?

§. I.

Quid sit dispensatio legis, & quis ejus effectus?

1098. **D**ispensatio, prout hæc accipitur, est *juris alicujus relaxatio*, seu alicujus exemptio à legis obligatione, ut colligitur ex c. *de multa*, c. *Si qui*, l. q. 7. & ideo Tom. I.

vocatur *moderatio canonum*, c. *Ipsa pietas*, §. *si inquirat*, 23. q. 4. Ex quo sequitur, *dispensare* hic idem esse, ac *aliquem solvere ab obligatione legis, seu juris*. Et quia fieri potest, quòd quis solvatur ab obligatione juris etiam municipalis, dispensatio non bene restringitur, ut sit solum *relaxatio juris communis*, de quo plura l. 4. *decretal. à n.* 2010.

1099. Effectus autem dispensationis est, ut, quod de jure est illicitum, dispensatione fiat licitum. Hinc dispensatus in aliqua juris inhabilitate, fit habilis, æquè ac habilis naturaliter, seu habilis de jure communi. Nam fictio juris tantum operatur in casu ficto, quantum veritas in casu vero, L. *Filio*, ff. de *lib. & Posthum.* & factum *civiliter* eundem habet effectum, quem factum *naturaliter*, L. *sen*, ff. *mandat.* L. *Si mater*, C. de *justit.* Qualiter autem dispensatio differat à privilegio, legis interpretatione, irritatione, abrogatione, ac derogatione, diximus l. 4. à n. 2012.

1100. Præter hæc not. 1. aliud esse dispensare *in lege propria*; aliud, *in voto, & juramento*. Nam dispensatio in votis aut juramenti nec validè fieri potest sine justa causa; secus dispensatio in lege propria, ut dicemus n. 1127. deinde in lege propria dispensat Pontifex nomine suo; in votis nomine Christi, cujus vices agit, ut sentiunt complures; esto aliàs non sit dispensatio, saltem directa in jure divino, sed directa tantum interpretatione, vel subtractione materiæ, ut alibi diximus. 3. votum etiam voventis autoritate commutari potest, si priori materiæ substituat aliam meliorem in ordine ad Dei cultum, & animæ suæ salutem; subditus autem legem commutare nequit.

§. II.

An in jus naturale, & divinum cadere possit dispensatio?

1101. **Q**uæstio 1. est, an dispensari possit in *jure naturali divino*? Resp. nullam dispensationem, propriè dictam, posse cadere in jus naturale divinum præceptivum, vel prohibitivum; ita Suarez l. 2. de *legib.* c. 14. n. 5. Nam ea, quæ naturali jure præcepta sunt, habent conformitatem; & quæ prohibita, difformitatem *necessariam cum recta ratione*; ergo sub ijs circum-